

Дзмітрый ДОЎГАЛЬ

ТЭСТАВЫЯ КОМПЛЕКСЫ ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

НАЗОЎНІК (VI КЛАС)

Частка А. Адзначце правільны адказ – так або не.

A1. Назоўнік можа быць любым членам сказа	Так	Не
A2. Уласныя назоўнікі – гэта назвы аднародных прадметаў, з’яў і паняццяў	Так	Не
A3. Слова <i>Тбілісі</i> з’яўляецца назоўнікам мужчынскага роду	Так	Не
A4. Зборныя назоўнікі спалучаюцца са словамі <i>два, тры</i> і г. д.	Так	Не
A5. Назоўнікі <i>слата</i> і <i>непагадзь</i> з’яўляюцца антонімамі	Так	Не
A6. <i>Спавіць дзіцяці</i> – у гэтым словазлучэнні назоўнік запісаны правільна	Так	Не
A7. Назоўнік <i>польмя</i> рознаскланяльны	Так	Не
A8. Слова <i>праменчык</i> запісана без памылак	Так	Не
A9. <i>З таго часу мы з Жэньі пасябравалі</i> (Т. Шамякіна) – у гэтым сказе гаворыцца пра хлопчыка Жэньі	Так	Не
A10. Назоўнік <i>бортнік</i> абазначае чалавека па родзе дзейнасці, прафесіі	Так	Не

Колькасць балаў за выкананне часткі А ____.

Частка Б. Выберыце і падкрэсліце адзін з чатырох варыянтаў адказу.

B1. Укажыце назоўнік, прапушчаны ў прыказцы: <i>Госць на парог – гаспадыня за...</i>	печ; пірог; пранік; стог
B2. Які з назоўнікаў у форме роднага склону адзіночнага ліку мае канчатак -у?	Табу́н; натоу́п; клас; бата́льён
B3. Які з назоўнікаў пры перакладзе на беларускую мову зменіць свой род?	Зелень; мишень; полынь; ячень
B4. Які з назоўнікаў мае значэнне <i>‘вельмі сквапны чалавек’</i> ?	Бадзья́га; выскаля́ка; неда́рэка; скнара
B5. Назавіце пару слоў, прапушчаных у сказе 1) _____ <i>доктар Салаўёва</i> 2) _____ <i>хворага</i>	1) Вопы́тная, 2) агляда́ла; 1) Вопы́тны, 2) агляда́ў; 1) Вопы́тная, 2) агляда́ў; 1) Вопы́тны, 2) агляда́ла
B6. З якім склонам ужываюцца ўсе названыя прыназоўнікі: <i>за, на, пра, праз, у</i> ?	Родны; давальны; вінавальны; месны
B7. Якая пара назоўнікаў у форме меснага склону адзіночнага ліку мае канчатак -е?	Заве́я, ластау́ка; поле, шок; сход, на́га; сястра, рэ́ха
B8. Які з назоўнікаў у форме творнага склону адзіночнага ліку пішацца з апострафам?	Дроб; верф; любо́ў; печ
B9. Да якога роду адносіцца нескланяльны назоўнік <i>шымпанзэ</i> ?	Агу́льнага; жаночага; мужчынскага; ніякага
B10. Які з назоўнікаў мае форму толькі множнага ліку?	Арэ́хі; дранкі; крупы; паверхі

Колькасць балаў за выкананне часткі Б ____.

Частка В. Прачытайце фрагмент кнігі “Вялікія і славытыя людзі беларускай зямлі” Уладзіміра Бутрамеева. Выканайце заданні.

Францыск Скарына наш самы славыты зямляк. Сярод вялікіх людзей нашай зямлі ён стаіць, бадай што, на першым месцы. Скарына і вучоны, і пісьменнік, і выдатны асветнік. Але самае галоўнае – ён першадрукар не толькі ў Беларусі, а на...огул¹ на ўсіх усходнеславянскіх землях.

На жаль, пра Скарыну захавалася вельмі мала звестак. Ён нарадзіўся ў сям’і купца ў старажытнай сталіцы беларускай зямлі – Полацку. Там ён атрымаў першапачатковую адукацыю, вывучыў лацінскую мову, якая ў той час лічылася мовай навукі і на якой чыталі лекцыі ва ўніверсітэтах усіх краін. Веданне лацінскай мовы адкрывала шлях да адукацыі. Скарына паехаў у Кракаў і паступіў вучыцца ва ...ніверсітэт². Ён скончыў яго з вучонай ступен...ю³ бакалаўра філасофіі. Але юнак прагнуў вучыцца і праз некаторы час апынуўся ў Італіі (горад Падуя), дзе атрымаў дыплом доктара мед...цыны⁴.

Скарына бачыў, што Еўропа больш адукаваная, чым усходнія землі і яго радзіма. У Італіі, Германіі было шмат кніг, бо іх друкавалі ў друкарнях, а не перапіс...валі⁵ ад рукі. І ён вырашыў друкаваць кнігі на беларускай мове. Скарына паехаў у Прагу і там надрукаваў Біблію на роднай мове. А потым вярнуўся ў Вільню і заснаваў першую ў Вялікім Княстве друкарню. Скарына пра-

◇◇◇◇◇ “Роднаму слову” – 30! ◇◇◇◇◇

Трыццаць гадоў, дзясяткі нумароў, сотні аўтараў, тысячы чытачоў – і роля, якой не вымераць лічбамі. “Роднае слова”, пакліканае да жыцця прэдаднем стварэння незалежнай Беларусі, з першых жа старонак стала крыніцай сапраўды народнай асветы. Шчыра зычу ўсім роднасловаўцам і надалей трымацца гэтай пачэснай місіі – далучаць беларусаў да свайго, спасцігаць свет праз нацыянальнае. З юбілеем!

Дзмітрый ДОЎГАЛЬ, старшы выкладчык
Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта
імя А. А. Куляшова.

жыў складанае жыццё, падрабязнасці пра якое гісторыя да нас не данесла. Вядома толькі, што ў апошнія гады ён вымушаны быў зноў паехаць у Прагу, дзе працаваў каралеўскім батанікам.

Нашчадкам засталася справа Скарыны. Пасля яго кнігадрукаванне распаўсюдзілася на ўсходне-славянскіх землях, у тым ліку ў Беларусі.

В1. Слова з лічбамі ^{1, 2, 3, 4, 5} выпішыце з тэксту, устаўляючы, дзе трэба, літары	
В2. Перакладзіце на рускую мову словы з тэксту: 1) <i>першадрукар</i> , 2) <i>старажытны</i> , 3) <i>друкарня</i> , 4) <i>прагнуць</i> , 5) <i>нашчадак</i>	1) 2) 3) 4) 5)
В3. Запішыце назвы ўсіх гарадоў, дзе жыў, вучыўся і працаваў Францыск Скарына, у форме меснага склону	1) 2) 3) 4) 5)
В4. Выпішыце з тэксту ўсе складаныя назоўнікі, абазначце ў іх карані	
В5. З другога абзаца тэксту выпішыце ўсе аднакаранёвыя словы. Карані абазначце	
В6. Выпішыце з тэксту сказ, у якім прапушчаны знак прыпынку. Запішыце сказ правільна. Падкрэсліце граматычную аснову	
В7. Выпішыце з другога абзаца тэксту словы з лексічным значэннем: 1) 'навука аб законах развіцця грамадства, прыроды і мыслення'; 2) 'навучанне, асвета'	1) 2)
В8. Выпішыце з тэксту па адным прыкладзе: – асабовага назоўніка; – уласнага назоўніка; – абстрактнага назоўніка; – назоўніка з асновай на мяккі зычны; – назоўніка III скланення	1) 2) 3) 4) 5)
В9. Запішыце імя і прозвішча беларускага першадрукара ў родным і творным склонах	Р. Т.
В10. Запішыце, калі Францыск Скарына надрукаваў сваю першую кнігу і як яна называлася	

Колькасць балаў за выкананне часткі В _____.

Агульная колькасць балаў _____.

ДАВЕДКІ

A1	Так	B1	пірог	B1	<i>наогул, ва ўніверсітэт, ступенню, медыцыны, перапісвалі</i>
A2	Не	B2	натоўп	B2	1) <i>первопечатник</i> ; 2) <i>древний</i> ; 3) <i>типография</i> ; 4) <i>жаждать (сильно желать)</i> ; 5) <i>потомок</i>
A3	Так	B3	полян	B3	1) у Полацку; 2) у Кракаве; 3) у Падуі; 4) у Празе; 5) у Вільні
A4	Не	B4	скнара	B4	<i>Першадрукар: кнігадрукаванне</i>
A5	Не	B5	1) вопытны, 2) аглядала	B5	<i>вывучыў, навукі, вучыцца, вучонай</i>
A6	Не	B6	вінавальны	B6	<i>Францыск Скарына – наш самы славуць зямляк</i>
A7	Не	B7	сход, нага	B7	1) <i>філасофія</i> ; 2) <i>адукацыя</i>
A8	Не	B8	верф	B8	1) <i>зямляк</i> ; 2) <i>Скарына</i> ; 3) <i>кнігадрукаванне</i> ; 4) <i>зямля</i> ; 5) <i>ступень</i>

A9	Не	B9	мужчынскага	B9	Р. Францыска Скарыны, Т. Францыскам Скарынам
A10	Так	B10	крупы	B10	6 жніўня 1517 года, "Псалтыр"

ДЗЕЕПРЫМЕТНІК (VII КЛАС)

Частка А. Адзначце правільны адказ – так або не.

A1. Дзеепрыметнікі змяняюцца па родах, ліках, склонах	Так	Не
A2. У сказе <i>Наша хата з усіх бакоў акружана лесам</i> дзеепрыметнік з'яўляецца выказнікам	Так	Не
A3. Дзеепрыметнікі бываюць прошлага, цяперашняга і будучага часу	Так	Не
A4. Дзеепрыметнік зварот у сказе з'яўляецца акалічнасцю	Так	Не
A5. Дзеепрыметнікі ў форме меснага склону адзіночнага ліку ніякага роду могуць мець канчатак <i>-ым</i>	Так	Не
A6. Дзеепрыметнік <i>вывучаны</i> ўтвораны пры дапамозе суфікса <i>-н-</i>	Так	Не
A7. У словазлучэнні <i>задаволены сафары</i> дзеепрыметнік з'яўляецца галоўным словам	Так	Не
A8. Вызначце, ці патрэбна коска ў сказе на месцы пропуску: <i>Узрадаваныя, мы нават не здзівіліся, чаму наш настаўнік нарэшце парушыў сваё правіла не гаварыць пра космас</i> (У. Шыцік)	Так	Не
A9. Дзеепрыметнікі <i>раз'юшаны</i> і <i>раз'ятраны</i> з'яўляюцца сінонімамі	Так	Не
A10. Не з'яўляюцца дзеепрыметнікамі пішацца разам, калі дзеепрыметнікі не маюць пры сабе залежных слоў	Так	Не

Колькасць балаў за выкананне часткі А _____.

Частка Б. Выберыце і падкрэсліце адзін з чатырох варыянтаў адказу.

B1. Які з фразеалагізмаў мае значэнне 'вельмі хуткі, рухавы, вяртлявы'?	Ваўком падшыты; падшыты ветрам; падшыты лісцай; чортам падшыты
B2. Вызначце, які дзеепрыметнік прапушчаны ў фразеалагізме <i>вароты пірагамі</i> са значэннем 'ўсяго ўволю, колькі хочаш'?	забіты; падпёрты; абкладзены; абнесены
B3. Пры дапамозе якога суфікса не ўтвараюцца дзеепрыметнікі залежнага стану?	-т-; -л-; -ен-; -н-
B4. Які дзеепрыметнік утвораны ад дзеяслова <i>прарасціць</i> ?	Прарошчаны; прарослы; прарастаючы; праросшы
B5. Адзначце правільную характарыстыку дзеепрыметніка ў словазлучэнні <i>разліты па талерках</i>	Прошлы час, незалежны стан; прошлы час, залежны стан; цяперашні час, незалежны стан; цяперашні час, залежны стан
B6. У якім выпадку правільна вызначаны межы дзеепрыметнікавага зварота?	Матуля падарыла мне [набыты нядаўна] ў кнігарні каляндар "Родны край". Матуля падарыла мне [набыты нядаўна ў кнігарні] каляндар "Родны край". Матуля падарыла мне [набыты нядаўна ў кнігарні каляндар] "Родны край". Матуля падарыла мне [набыты нядаўна ў кнігарні каляндар] "Родны край".

Б7. Якім дзеепрыметнікам у сучаснай беларускай літаратурнай мове ўласціва толькі поўная форма?	Мужчынскага роду; жаночага роду; ніякага роду; множнага ліку
Б8. <i>Дэпрасаваныя рэчы</i> – як перакладаецца дзеепрыметнік на рускую мову?	Обработанные; выглаженные; отправленные; спрессованные
Б9. Укажыце спосаб перакладу не ўласцівага беларускай мове дзеепрыметніка, выкарыстаны ў дадзеным выпадку: <i>птенец, выпорхнувший из гнезда – тушаня, якое вылезла з гнязда</i>	Дзеепрыметнік; дзеепрыслоўе; частка складанага сказа; прыметнік
Б10. Вызначце, колькі косак трэба паставіць у сказе: <i>У глыбіні ўкрытая змрокам стаяла пачарнелая ад старасці бочка напоўненая ржавай вадой</i>	Дзве; тры; чатыры; пяць

Колькасць балаў за выкананне часткі Б ____.

Частка В. Прачытайце фрагмент апавядання “Кніганошы” Уладзіміра Караткевіча. Выканайце заданні.

Яловы лес цягнуўся амаль на сорак вёрст, і ўсе гэтыя вёрсты шумелі верхавінамі і маўчалі ўнізе, дзе былі сухія замшэлыя галіны, сівы лапнік і чорныя ручаіны. Усё тут расло цяжка, змагаючыся за кожны гл...ток¹ паветра, і таму мухаморы былі кр...вавыя², а з абсыпаных гліцай рыжыкаў, калі збіць іх нагою, таксама тачылася рудая кроў.

Недзе на палове лясны шум абрываўся на хвіліну ручаінным звонам, а потым зноў шумеў аж дваццаць вёрст. І на тым баку ручая ўсё было такое самае і... інакшае.

Бо там была Прусія. І калі мужык там бачыў купіну, унізаную каралямі журавін, ён таксама параўноўваў ягады з кроплямі крыві, але меў на ўвазе прускую кроў.

У лесе, вярсты за чатыры ад кра...³, на адзіным месц...⁴, якое ўдалося адваяваць ад лясоў і імшар, стаяў пагранічны **кардон**, людзям якога было загадана лавіць кантрабандыстаў, калі тыя пойдучь з прускага бок...⁵, ды яшчэ не дазваляць мясцовым мужыкам і бабам хадзіць за мяжу, да кумоў, на хрэсьбіны ці вяселле. Такое заахвочваць было нельга, бо кум, хоць “дзекаў” і “чагокаў”, быў падданы прускай зямлі і плаціў падатак каралю, а не цару, як то належыць кожнаму сапраўднаму чалавеку.

Урэшце, людзі з кардона раней не звярталі на гэта асаблівай увагі; пенсія ў іх маленькая, за кожным мужыком ганяцца не будзеш – хай сабе ідуць. Але вось ужо год, як становішча змянілася, і загадана было сачыць як найпільней.

Матэрыял “Тэставыя комплексы па беларускай мове: Склад слова (VI клас). Дзеяслоў (VII клас)” **Дзмітрыя Доўгала** змешчаны ў № 9 за 2017 г.

В1. Вызначце стыль тэксту	
В2. Словы з лічбамі ^{1, 2, 3, 4, 5} выпішыце з тэксту, устаўляючы патрэбныя літары	
В3. Перакладзіце на рускую мову словы з тэксту: 1) <i>паветра</i> ; 2) <i>купіна</i> ; 3) <i>каралі</i> ; 4) <i>імшара</i> ; 5) <i>вяселле</i>	1) 2) 3) 4) 5)
В4. Выпішыце з першых трох абзацаў усе дзеепрыметнікавыя звароты	
В5. Выпішыце з чацвёртага і пятага абзацаў дзеепрыметнік, які выкарыстоўваецца двойчы, і разбярыце яго па саставе	
В6. Зрабіце марфалагічны разбор падкрэсленага ў тэксце дзеепрыметніка. Парадак разбору змешчаны ў вучэбным дапаможніку па беларускай мове	
В7. Запішыце значэнне вылучанага слова, а таксама яго амоніма	1) 2)
В8. Выпішыце з тэксту 3 пары аднакаранёвых слоў. Карані абазначце	
В9. Выпішыце з тэксту па адным слове: – з трыма мяккімі зычнымі; – з чатырма мяккімі зычнымі; – з пяццю мяккімі зычнымі	1) 2) 3)
В10. Укажыце дату і месца нараджэння Уладзіміра Караткевіча	

Колькасць балаў за выкананне часткі В ____.
Агульная колькасць балаў ____.

ДАВЕДКІ

A1	Так	B1	чортам падшыты	B1	мастацкі
A2	Так	B2	падпёрты	B2	<i>глыток, крывавыя, ад краю, на месцы, з боку</i>
A3	Не	B3	-л-	B3	1) воздук, 2) кочка, 3) бусы, ожерелье, 4) моховое болото, 5) свадьба
A4	Не	B4	прарошчаны	B4	[абсыпаных гліцай], [унізаную каралямі журавін]
A5	Так	B5	прошлы час, залежны стан	B5	загад-а-н-а
A6	Не	B6	Матуля падарыла мне набыты нядаўна ў кнігарні календар “Родны край”	B6	Замшэлыя (галіны) – дзеяслоўная форма – дзеепрыметнік, абазначае прымету паводле дзеяння; пач. ф. – замшэлы; незал. ст., зак. трыв., пр. ч.; поўны; у мн. л., Н. скл.; азначэнне
A7	Так	B7	мужчынскага роду	B7	1) кардон ¹ – <i>пагранічны атрад або пост аховы</i> ; 2) кардон ² – <i>тоўстая, вельмі цвёрдая папера</i>
A8	Так	B8	выглажаныя	B8	замшэлы – імшара, кроў – крывавы. лес – лясны
A9	Так	B9	частка складанага сказа	B9	1) збіць; 2) змянілася; 3) найпільней
A10	Так	B10	тры	B10	26 лістапада 1930 года; г. Орша Віцебскай вобласці

Аўтар ахвяруе ганарар на развіццё часопіса.